

Kancelář ministra

Ministerstvo obrany, Tychonova 1, Praha 6 – Dejvice, PSČ 160 01,
datová schránka hjyaavk

Čj. 487-6/2015-1322

V Praze dne 2. dubna 2015

Výtisk jediný

Počet listů: 3

**Věc: Poskytnutí informací podle § 14 odst. 5 písm. d) zákona č. 106/1999 Sb.,
o svobodném přístupu k informacím, ve znění zákona č. 61/2006 Sb.**

Vážený pane,

Ministerstvo obrany obdrželo dne 7. března 2015 Vaši žádost o poskytnutí informací vztahujících se k pobytu sovětských vojsk na území ČSSR, podanou podle zákona č. 106/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů. K dotazům uvedeným v žádosti sdělujeme:

Vojenský ústřední archiv a jeho dvě složky – Vojenský historický archiv (VHA) a Správní archiv Ministerstva obrany (SA MO) provedly ve svých fondech a spisových celcích rešerši k dané problematice. Náplní práce Vojenského ústředního archivu je zveřejňovat základní relevantní údaje na základě archiválií a dokumentů, a také podávat informace o zdrojích a pramenech k možnému studiu problematiky v příslušném konkrétním archivu (VHA nebo SA MO).

Problematiku dočasného pobytu sovětských vojsk a jejich odsunu je v rámci Vojenského ústředního archivu možné studovat převážně v archivních fondech a sbírkách z období let 1968-1977 ve VHA a dokumenty z období 1978-1993 v SA MO. Tato problematika se týká především následujících složek tehdejšího Ministerstva národní obrany (MNO):

Zmocněnce vlády ČSSR (ČSFR) pro záležitosti dočasného pobytu a později odsunu sovětských vojsk;

Úřadu (oddělení) pro řešení důsledků pobytu sovětských vojsk Ministerstva obrany - Generálního štábu AČR (MO - GŠ AČR);

Správy pro zabezpečení odsunu sovětských vojsk z území ČSSR Federálního Ministerstva obrany (FMO).

Některé důležité dokumenty jsou uloženy ve složkách jednotného fondu MNO - **Kolegia ministra obrany, sekretariátu ministra národní obrany a náčelníka GŠ, Hlavního týlu, Operační správy, Organizační a mobilizační správy a jednotlivých správ druhů vojsk.**

S využitím dokumentů uvedených organizačních složek tehdejšího MNO (FMO) z období let 1968-1993, zejména písemností **Zmocněnce vlády ČSSR (ČSFR) pro záležitosti dočasného pobytu a později odsunu sovětských vojsk**, spolu s **Úřadem pro řešení důsledků pobytu sovětských vojsk**, v nichž jsou uváděny i dílčí informace od jiných původců (státních centrálních orgánů), bylo k Vaším dotazům zjištěno následující:

Ad 1) Celkové finanční náklady na přítomnost sovětských vojsk po dobu 23 let v Československu nelze na základě archiválií uložených ve Vojenském ústředním archivu vyčíslit,

protože na zabezpečení jejich pobytu a odsunu participovala celá řada ústředních či republikových orgánů státní správy, orgánů místní samosprávy a obchodních či stavebních organizací. Velice obtížné by bylo sumarizovat rovněž finanční náklady, na nichž se bezprostředně podílel rezort obrany. K získání celkového přehledu o vynaložených nákladech by bylo nutné využít dokumentů uložených v dalších veřejných archivech, zejména Národním archivu Praha, kde se nacházejí archivní fondy úřadu předsednictva vlády, federálních a republikových ministerstev.

Ad 2) Odhad škod, způsobených sovětskými vojsky na území Československa, se postupně měnil. Podle materiálů schválených usnesením vlády ČSFR č. 283/91 se mělo jednat o 14,8 mld. Kčs, z čehož 13,8 mld. Kčs nebylo považováno za prokázaných. Následně se ale v podkladech pro usnesení vlády č. 372/91 odhad škod snížil na 4,5 až 5 mld. Kčs. Značnou část z této sumy představovaly škody ekologické (cca 3,5 mld. Kčs), jejichž skutečná výše ovšem závisela na délce sanace a vývoji cen účtovaných soukromými firmami za jejich provedení, které byly ovlivněny přechodem na tržní hospodářství a narůstající inflací.

Po dokončení odchodu sovětské armády z ČSFR byl dořešením majetkoprávních otázek a likvidací škod pověřen Úřad pro řešení důsledků pobytu sovětských vojsk (dále jen „Úřad“), zřízený u Federálního výboru pro životní prostředí a FMO. Vojenská část Úřadu nadále zabezpečovala činnost spojenou s náhradou škod fyzickým a právnickým osobám, s financováním oprav kulturních památek a bytového fondu, demolicemi objektů v havarijním stavu, hydrogeologickým průzkumem a sanačními pracemi, převzetím objektů po sovětské armádě. Civilní část Úřadu převzala dořešení mezistátní smlouvy s Ruskou federací a odborné posuzování ekologických důsledků pobytu sovětských vojsk.

Po uzavření mezivládní dohody z 1. dubna 1992, kterou nemovitý majetek odsunutých sovětských vojsk a finanční prostředky získané z jeho prodeje přešly do vlastnictví ČSFR a obě strany tím považovaly všechny další vzájemné nároky vzniklé v souvislosti s pobytem sovětských vojsk v Československu za vyrovnané. Tehdejší FMO tak přestalo celkový přehled škod sledovat.

Náhrady škod měly být nadále vypláceny z výnosu prodeje bývalých nemovitostí sovětské armády a příslušná agenda od 4. června 1992 přešla do působnosti zmocněnce vlády ČSFR pro nakládání s majetkem po bývalé sovětské armádě, který působil mimo rámec FMO. Po zániku ČSFR a vytvoření nástupnických republik odškodnění českých občanů na zdraví a majetku a pozůstalých po zemřelých zabezpečovalo MO ČR, respektive Oddělení pro řešení důsledku pobytu sovětských vojsk, které po vypořádání všech nároků k 1. březnu 1994 zaniklo. Financování ekologických škod bylo usnesením vlády ČR č. 2/1993 pověřeno Ministerstvo životního prostředí.

Z dílčích údajů, které jsou uvedeny v materiálech vojenské části Úřadu (či Oddělení), uložených ve Vojenském ústředním archivu, je zřejmé, že v roce 1990 bylo ze státního rozpočtu na hydrogeologické průzkumy vyčleněno 150 mil. Kčs, přičemž do 30. června 1991 se provedly práce za 106,8 mil. Kčs. V letech 1990 až 1992 bylo městům, obcím a vojenským součástem poskytnuto na znovu zprovoznění objektů bývalé sovětské armády 200 mil. Kčs. Dalších 39 mil. Kčs dostali majitelé a správci národních kulturních památek na provedení nezbytných oprav. Fyzickým osobám bylo mimo jiné v rámci odškodnění vyplaceno cca 26,8 mil. Kčs za usmrcení 296 osob, cca 8,1 mil. Kčs za zranění 664 osob a cca 1,7 mil. Kčs za 225 případů škod na majetku.

Ad 3) Převážnou většinu nákladů na pobyt Střední skupiny vojsk v Československu hradila sovětská strana. Na základě uzavřených hospodářských smluv zajišťovaly čs. obchodní a stavební organizace pro potřeby sovětských vojsk dodávky potravin (řádově v objemu desítek tisíc tun

ročně) a část investiční i bytové výstavby. Pouze speciální účelová výstavba utajených objektů byla prováděna stavebními jednotkami čs. armády. Náklady na tuto výstavbu nebyly zjištěny.

Ad 4) S přihlédnutím k pravděpodobné délce služby vojáků z povolání i základní služby lze odhadnout, že u Střední skupiny vojsk se od října 1968 do února 1990 mohlo vystřídat okolo 750 až 800 tisíc vojáků. V případě občanských zaměstnanců a rodinných příslušníků se pravděpodobně jednalo o dalších 180 až 200 tisíc osob. Uvedený odhad nelze z písemností uložených ve VHA doložit, neboť původcem informací byl SSSR.

Ad 5) Při odsunu Střední skupiny vojsk v letech 1990 až 1991 nebyly finanční prostředky potřebné k jejímu zajištění uváděny. Lze předpokládat, že úhrada za transport po železnici se řídila sazbami stanovenými čs. – sovětským protokolem o vojenských přepravách po železnici. Podle „protokolu“ z 11. února 1969 se jednalo o 0,085 převoditelného rublu za nápravový kilometr, které sovětská strana hradila Československým drahám. V pozdějších letech ale mohlo dojít k úpravě zmíněného protokolu a změně uvedené sazby. Náklady na odsun vojsk tedy nehradilo Československo, nýbrž Sovětský svaz.

Ad 6) Náklady na nucenou reorganizaci a redislokaci útvarů čs. armády uskutečněnou v říjnu 1968, zahrnující přemístění 25 tisíc vojáků a 900 občanských zaměstnanců, společně s přesunem 1200 tanků, 700 obrněných transportérů, 1100 dělostřeleckých prostředků a desítek tisíc tun materiálu všeho druhu, byly koncem září 1968 pro potřeby zasedání vlády ČSSR odhadnuty na 0,5 až 1 mld. Kčs.

Vzhledem ke skutečnosti, že v činnosti řešení důsledků pobytu sovětských vojsk po roce 1993 pokračovaly orgány civilních republikových ministerstev, je pravděpodobné, že některé údaje z pozdější doby (které nemá Vojenský ústřední archiv k dispozici) mohou být odlišné, doplněné, nebo jinak specifikované.

Vážený pane,

podrobnější informace k dané problematice, jsou obsaženy v archivních dokumentech, které jsou přístupné veřejnosti podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. Dokumenty, ze kterých bylo čerpáno při zpracování odpovědi na Vaše dotazy, jsou uloženy v příslušných archivech Vojenského ústředního archivu a jsou k dispozici ke studiu zájemcům z řad veřejnosti. V případě studia požadovaných informací upozorňujeme na značný rozsah archivního materiálu, řádově v několika stovkách archivních kartonů. Ve VHA lze tento materiál studovat v duchu cit. zákona o archivnictví a spisové službě, v SA MO lze příslušnou dokumentaci předkládat ke studiu se svolením původce, pokud neexistuje, se svolením Bezpečnostního ředitele Ministerstva obrany.

Ředitel
Mgr. Roman HRABAČKA

Jan Šinágl
předseda
Sodales Solonis, o. s.
Bratří Nejedlých 335
267 53 Žebrák
ID datové schránky qqufvh3